

De Nieuwe Zelfzwichter

in dit nummer

- De poldermolens in Garrelsweerstermolenpolder (2)
- Molennieuws
- Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst
- Het aantrekkelijke van molens
- Gildenieuws
- Vereniging Vrienden van de Groninger Molens
- Verstild verleden (26)
- Doorstaan
- Boekennieuws
- Molenwinkeltje

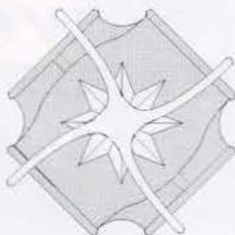
Colofon

De Nieuwe Zelfzwichter

jaargang 2 no. 3

oktober 1998 • 3

ISSN 1386-4920

De Nieuwe Zelfzwichter is het kwartaalblad van de gezamenlijke molenorganisaties in de provincie Groningen. Het blad verschijnt in de maanden maart, juni, september en december. Leden van de vereniging van Vrienden van de Groninger Molens en leden van de Stichting De Groninger Molen ontvangen het blad automatisch. Niet-leden kunnen zich op dit periodiek abonneren voor f 25,00 per jaar (4 nummers). Losse nummers kosten f 5,00 exclusief porto.

Opgave lidmaatschap + abonnement:

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens,
t.a.v. Ledenadministratie, A-weg 5^c, 9718 CS Groningen

Opgave abonnement voor De Nieuwe Zelfzwichter:

A-weg 5^c, 9718 CS Groningen

Secretariaatsadressen:

- Vereniging Vrienden van de Groninger Molens, A-weg 5^c, 9718 CS Groningen, tel. (0597) 59 19 31
- Stichting De Groninger Molen, A-weg 5^c, 9718 CS Groningen, tel. (050) 312 16 94, fax (050) 314 25 84
- Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen, p.a. Nassaustraat 65, 9675 EN Winschoten, tel. (0597) 41 42 69

Redactie:

Redactie van De Nieuwe Zelfzwichter: A-weg 5^c, 9718 CS Groningen, tel. (050) 312 16 94, fax (050) 314 25 84
J.C. van Driel – Groningen, G. Geertsema-ten Broek – Groningen, H.A. Hachmer – Nieuwe Pekela, A.J. van der Salm – Godlinze, A.D. Veenhoff – Groningen.

De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden artikelen in te korten. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Aan dit nummer werkten mee:

M. Biesheuvel, E.J. ten Cate, H.A. Hachmer,
C.E. van der Horst, M. Kalk-Ellerie, B. Oomkens, A.J. Raven,
L.D. Timersma, H.G.T. Vos, G.J. de Vries, H. Wolthuis,
G. Zantinga

Grafische basisvormgeving:

Biche Eleveld bNO - Groningen

Cartoons:

René Halma - Groningen

Lay-out en drukwerk:

Zodiak Groep - Groningen

Oplage:

900 exemplaren

Sluitingsdatum kopij:

10 november 1998

foto omslag:

De molen *Berg* te Winschoten (foto D.J. Tinga, collectie Stichting De Groninger Molen)
Wordt Winschoten binnenkort weer een molenstad?
Lees onze rubriek Molennieuws!

2 • Redactioneel**3 • De Poldermolens in het waterschap Garrelsweertermolenpolder (2)**

Beschreef Henk G.T. Vos in het eerste deel van deze serie de ontstaansgeschiedenis van de Garrelsweertermolenpolder tot en met het begin van deze eeuw, in dit nummer besteedt hij aandacht aan de twintigste eeuw met zijn vele vernieuwingen: stoom-, diesel- en elektromotoren. Deze nieuwigheden vormden ook voor de waterschapsbesturen een grote verleiding. Wind kostte weliswaar niets, maar onderhoudskosten van de molens en de lonen van de molenaars gingen steeds zwaarder wegen op het beschikbare budget.

6 • Molennieuws**9 • Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst**

Menka Kalk-Ellerie doet verslag van een bijzonder initiatief in Garmerwolde: een knapzakroute voor de basisschool die maar liefst 70 kinderen voerde langs onder meer de Noordemolen in Noorddijk.

10 • Het aantrekkelijke van molens

Wat ons zo boeit aan molens, en andere bakens in het landschap, daarover filosofeert in dit artikel de heer Ten Cate. Het is bovendien een pleidooi voor het behoud van nostalgische dorpsgezichten.

13 • Gildenieuws

Een belangrijk bericht voor iedereen die in 1999 wil deelnemen aan het examen van vrijwillig molenaar.

14 • Vereniging Vrienden van de Groninger Molens**15 • Verstild Verleden (26)**

Hendrik Hachmer blijft maar in staat ons te verbazen met historische wetenswaardigheden, ditmaal over de twee oliemolens die de skyline van Leek ooit sierden.

16 • Doorstaan

We laten u wat betreft de titelverklaring van deze geschiedenis waarover Marius Biesheuvel zijn licht laat schijnen nog even in het ongewisse al zal bij menig een die de naam Windlust hoort al wel een lampje gaan branden...

19 • Boekennieuws**21 • Molenwinkeltje**

Redactioneel

Vijfentwintig jaar geleden verscheen de eerste Zelfzwichter, een klein, groen gekaft, gestencild blaadje. Groen bleef jarenlang de kleur van de omslag van het blad. Met de introductie van 'de Nieuwe Zelfzwichter' keerde de groene kleur weer terug. Uiteraard was er in het blad ook aandacht voor molennieuws. Het blad eens doorlezend kom je tot de conclusie dat molens zorgenkindjes blijven. In dat jaar voerde molenmakerij Roemeling en Molema restauratiewerk uit aan molen *De Zwaluw* te Nieuwe Pekela. Aannemersbedrijf Postema verbeterde het muurwerk. Nu, exact vijfentwintig jaar later, is de situatie weer actueel. In hetzelfde nummer werd aandacht besteed aan windbelemmering bij molens. Helaas moeten we constateren dat er de laatste vijfentwintig jaar niets verbeterd is. De biotopen zijn zelfs slechter geworden. Zelfs bij molens waarvan je het gevoel hebt dat de biotoop redelijk is, blijkt bij kritische beschouwing veel in het nadeel veranderd.

Vergelijk vijfentwintig jaar geleden genomen foto's maar eens met die van nu. Uniek in de historie van 'de Nieuwe Zelfzwichter' is overigens de in kleur geplaatste foto in het hart van dit blad. Deze 'prijswinnaar', voorwaar een reus onder de molens..., lijkt overigens wel een illustratie bij het verhaal van Ten Cate waarin molens worden beschouwd als 'bakens in het landschap'.

In de eerste Zelfzwichter probeerde men de eerste leden te werven. Ook nu proberen wij onze vriendschare uit te breiden. Naamsbekendheid is daarbij van groot belang, maar een kleine vereniging als de onze kan natuurlijk geen pr-medewerker aannemen. Ook voor de stichting is dit ondoenlijk. We blijven daarom afhankelijk van 'free publicity' en inzet van vrijwilligers.

Landelijk gezien staat de molen overigens niet 'in the picture'.

Men vindt hem oubollig en je krijgt soms zelfs het gevoel dat de Nederlander zich schaamt voor dit door de eeuwen heen ontwikkelde stuk techniek. Molens staan immers toch maar in de weg, denkt menig ambtenaar. Voor de vereniging en de stichting is dat in ieder geval een gunstig teken. We weten dat we nog wel vijfentwintig jaar vooruit kunnen in de strijd voor een betere biotoop en het behoud van molens.

Het omslag van de allereerste Zelfzwichter, vijfentwintig jaar geleden.

De poldermolens in het waterschap de Garrelsweerstermolenpolder (2)

In de het vorige nummer van dit blad beschreef Henk G.T. Vos de geschiedenis van de Garrelsweerstermolenpolder. Daarin kwam de vroege ontstaansgeschiedenis tot en met het begin van deze eeuw aan bod. De twintigste eeuw bracht vele vernieuwingen teweeg en stoom-, diesel- en elektromotoren lonkten naar de besturen van de waterschappen. Wind kostte weliswaar niets, maar onderhoudskosten van de molens en de lonen van de molenaars gingen steeds zwaarder wegen op het beschikbare budget.

Watermolenaars en hun inkomen

Uit de stukken blijkt dat begin deze eeuw de nieuwe molenaar-machinist was aangesteld tegen een salaris van f 200,- per jaar. In 1917 werd dit opgetrokken tot f 225,-. Een jaar daarop kreeg de molenaar-machinist een duurtetoeslag van f 25,- voor de meer ver richte werkzaamheden. De voorzitter deed een voorstel om het salaris te verhogen tot f 300,-. De molenaar moest naast zijn molenaarschap ook zorg dragen voor het onderhoud van alle tochtsloten. In december 1922 werd het salaris, met terugwerkende kracht tot 1 mei, opgetrokken tot f 300,-. Daar naast ontving de molenaar een duurtetoeslag van f 50,-. Er werd tevens gekeken naar de mogelijkheden voor een pensioenopbouw voor de molenaar, maar het bestuur moest nog niet veel van deze nieuwigheid hebben. Vooral nog zat er geen pensioenopbouw voor de molenaar in.

Tijdens een buitengewone vergadering in november 1923 werd als nieuwe molenaar de heer B. Laning uit Ten Post aangesteld. Hij ontving een jaarsalaris van f 250,- plus een duurtetoeslag van f 75,-. In 1927 kreeg de molenaar toestemming om een stookhutje te bouwen naast de molenaarswoning. De pensioengrondslag voor een molenaar kwam in 1936 wederom aan de orde maar men nam weer geen besluit. Men wilde eerst nadere informatie inwinnen. In september van hetzelfde jaar kwam men overeen geen grondslag voor pensioen vast te stellen en een afwachtende houding aan te nemen. De pensioenraad deelde eindelijk in juni 1941 mede dat molenaar Laning geen recht had op pensioen door zijn arbeidsovereenkomst. In de notulen van mei 1945 spreekt men niet meer over de functie molenaar maar over machinist en er vond een salaris-

De Kloostermolen met daarnaast het oude gemaal. foto: D.J. Tinga, collectie Stichting De Groninger Molen

verhoging plaats van f 100,-. Na een flink e discussie werd in mei 1946 het salaris opnieuw verhoogd, nu met f 150,-. In januari 1949 vroeg molenaar Laning ontslag. In dezelfde vergadering werden 30 sollicitatiebrieven behandeld en vier gegadigden gekozen als potentiële opvolgers. Op 10 januari werd de heer E. van Esch uit Oostwold benoemd tot molenaar. Laning kreeg eervol ontslag per 1 mei 1949. In de vergadering van 13 mei werd er officieel afscheid van hem genomen. Laning was 25 jaar in dienst geweest van het waterschap en ontving een schilderij als afscheidscadeau. In mei 1950 werd het salaris van molenaar Van Esch opgetrokken naar f 650,- per jaar. In 1951 kwam zijn salaris op f 750,-. De molenaar vroeg een jaar later om salarisverhoging maar kreeg deze niet.

In mei 1953 was de molenaarswoning onderwerp van discussie. De heer Van Esch wilde graag een slaapkamertje op zolder, maar een deel van de zolder verkeerde in zeer slechte staat. Men nam het besluit om nieuwe planken over de oude aan te brengen en de zaak in te spuiten tegen ongedierte. Er zou een zolderkamertje aangebracht worden in verband met de komende gezinsuitbreiding bij de familie Van Esch. De kosten bedroegen f 425,-. Voordat de zolder kon worden verbouwd vond de heer Van Esch een andere baan. Verbouw van de woning was niet meer noodzakelijk en werd uitgesteld. Het waterschap kon weer op zoek naar een nieuwe molenaar. Tien personen namen de moeite om te solliciteren.

Het bestuur werd gemachtigd om bij die nieuw te benoemen molenaar een salaris te bieden van maximaal f 1.000,- per jaar. De heer B.J. Houtman werd benoemd, maar bleef slechts kort. Hij werd opgevolgd door de heer J. Werkman uit Onderdendam. Deze werd kort daarna opgevolgd door molenaar Brander. Zijn salaris werd vast gesteld op f 1.800,- per jaar. In juni 1963 werd door het bestuur besloten de molenaarswoning te voorzien van een telefoon-aansluiting.

Van stoom naar stroom

Om de stoommachine van nieuwe brandstof te voorzien werd er in 1918 30 ton steenkool besteld. Deze bestelling liep in verband met de oorlogsomstandigheden via het 'Kolen-bureaux' gevestigd aan de Javastraat 44 te Den Haag.

In 1920 kwam de discussie over elektrische bemaling op gang en werd er extern advies gevraagd. De adviseur, de heer Nieland van de Gebroeders Nieland uit Wirdum, gaf een korte en zakelijke uiteenzetting op één van de vergaderingen.

Uit een brief van de directeur van het Laagspanningsnet bleek dat een elektrische aansluiting f 3.000,- (ongeveer f 4,- per hectare) zou gaan kosten voor een krachtbron van 30 p.k. De kabel werd dan gelegd van het transformatorhuisje in Garrelswaer naar de molen. De kosten van de elektromotor met drijfwerk kwamen eveneens op f 3.000,-: een investering van totaal f 6.000,-. De jaarlijkse kosten van het stroomverbruik zouden ongeveer f 2.100,- bedragen. De voorzitter vroeg zich af of een 30 p.k.-motor wel voldoende vermogen zou leveren. Hij zag liever een 40 p.k.-motor geplaatst met enige overcapaciteit. Deze redenatie werd gesteund door de overige ingelanden. De heer Nieland maakte de vergadering erop attent dat dan zowel aanleg als stroomverbruik duurder zouden uitvallen.

Het bestuur ging niet over één nacht ijs. Er werd nog een andere deskundige uitgenodigd. Eén van de ingelanden, de heer Jager, had te Appingedam een lezing bijgewoond van een zekere M.H. de Visser uit Wageningen. De boekhouder kreeg opdracht om contact te leggen met Visser. In augustus 1920 ging men met een medewerker van het Laagspanningsnet bij de molen kijken. Hij gaf het advies om over te gaan tot aanschaf van een elektromotor van 40 p.k. Tevens moest er een nieuw huisje komen waarin de motor geplaatst kon worden. De kosten kwamen inclusief het nieuwe onderkomen op f 8000,-. Nog kwam men er niet uit. De heer Nieland speurde verder en kwam tot het volgende kostenplaatje:

Kabelaanleg	f	4.150,-
Aansluitingskosten	-	700,-
Machinegebouw, motor en transformatorhuisje	-	4.550,-
	+	
Totale kosten	-	9.400,-
Verwachte verkoop oude machine	-	900,-
	-	
Kosten	f	8.500,-

Het polderbestuur kreeg het aanbod van het elektriciteitsbedrijf van f 750,- aansluitkosten en 50% korting op het elektraverbruik gedurende 10 jaar.

Een berekening gaf aan dat de bemaling van vierhonderd hectare ongeveer f 2.727,60 aan stroom zou gaan kosten. De overige hectaren kwamen voor rekening van de windmolen. Er werd besloten zich tot de Staten te wenden om dit plan te mogen uit-

De sterk vervallen Kloostermolen met het inmiddels gekapte productiebos.

foto: D.J. Tinga, collectie Stichting De Groninger Molen

voeren. Men kreeg fiat en de werkzaamheden konden beginnen. In december 1920 werd er opdracht gegeven om de windmolen te verven en de nog aanwezige steenkool te verkopen voor f 22,50 per ton aan de Hoeksmeersterpolder onder de conditie dat de kolen door de nieuwe eigenaren zelf gehaald zouden worden. In 1922 werd de locomobiel onderhands verkocht voor f 600,- onder de conditie dat de machine buiten de muren zou worden gezet door het waterschap. Dank zij de komst van elektrische bemaling kon men de waterschapsbelasting met een gulden verlagen.

Onderhoud en andere perikelen van en rond de molen

In mei 1925 bleek het gelukt te zijn om van de heer Bos enkele gronden aan te kopen voor f 200,-. Nu kon men een pad van een meter breed aanleggen vanaf de puinweg bij Zuidveld naar de molen, een karwei dat al lang op het verlanglijstje van het waterschap stond. In 1926 deden zich problemen voor met de vijzel en vijzelbak. Molenmaker Dreise

uit Woltersum had een prijsopgave gedaan voor een houten vijzel en een betonnen bak voor f 768,-.

Firma Landeweer en Zoon uit Martenshoek bood een stalen vijzel aan met de verdere benodigdheden voor f 1.380,-, af fabriek. Door het grote prijsverschil ging het bestuur te rade bij de Hoeksmeersterpolder. Dreise had daar hetzelfde werk uitgevoerd. In mei 1928 gaf het bestuur molenmaker Dreise opdracht tot het leveren van een nieuwe schroef en een betonnen schroefbak en tot het leggen van een betonmuurtje van de ene naar de andere schroefbak voor de prijs van f 405,-. In mei 1935 werd besloten om de betonnen uitloopbak bij de poldermolen te verbreden.

De heren G. Bos en M. Amsinga kwamen in november 1927 met het verzoek om het zogenaamde Amsinga's polder, groot 25 hectare, te mogen toevoegen aan de Garrelsweerstermolenpolder. De ingelanden gingen na enig overleg akkoord maar stelden wel verschillende voorwaarden. In 1928 werd een verzoek van een zekere heer Zuidveld ingediend om 5 hectare te mogen toevoegen. Het bestuur ging onder dezelfde voorwaarden akkoord. Later bracht Zuidveld nog eens 2.27 hectare in. Deze uitbreidingen werden steeds door de Provinciale Staten van Groningen goedgekeurd. In 1947 werd de polder nogmaals vergroot, nu met de landerijen van de heer Van Zalen.

Hij verzocht in mei 1947 zijn resterende gronden groot 15.70.86 hectare aan de polder te mogen toevoegen. Dit werd toegestaan voor f 30,- per hectare, verhoogd met de kosten van het Kadaster, beschrijving en dergelijke.

Molen nieuws

(De nummering tussen () verwijst naar de nummering in het Groninger Molenboek – 2de druk, welke is uitgegeven in 1981)

Eolus (3), Fransum

Ondanks de ongunstige zomer is het ook nu weer gelukt de molen *Eolus* zijn periodieke verfbeurt te geven. Tegelijkertijd werden een aantal hek-latten en een paar kleppen vervangen.

Ingrijpendere werkzaamheden zullen bij een restauratie, hopelijk binnen afzienbare tijd, moeten gebeuren.

De Jonge Hendrik (7), Den Andel

Noodzakelijk onderhoud wordt als aanvulling op het restauratieplan uitgevoerd. Afhankelijk van de technische kwaliteit van de roeden wordt bekeken of er nog met de molen gedraaid kan worden.

Krimstermolen (9), Zuidwolde

Door het tegenvallende weer begon molenmakerij Dunning in april met het optuigen van de in het vorig jaar kaalgezette roeden. De roeden werden eerst doorgehaald, ontroest en daarna geschilderd met 2-componenten lak.

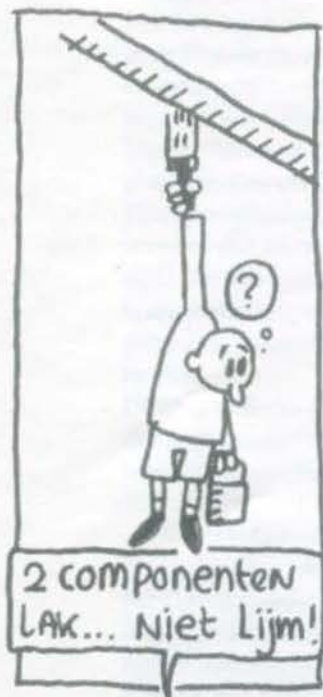
Op verzoek van de vrijwillig molenaar werd het zichtbare gedeelte van de roeden wit geschilderd, hetgeen vroeger (voor de restauratie van 1977) ook het geval was bij deze molen. Nu komt dit in Groningen verder bijna niet meer voor, terwijl dit vroeger wel vaker voorkwam. De molenmakers hebben hun uiterste best gedaan om te proberen de molen voor Nationale Molendag weer draaivaardig te hebben, hetgeen helaas niet gelukt is. Een feestcomité uit Zuidwolde had op 8 mei een groot vuurwerk bij de molen georganiseerd, waarvan het de bedoeling was om de molen dan ook gelijk te openen. De molen was toen nog niet klaar, dus de opening ging niet door, het vuurwerk moest om organisatorische redenen wel doorgaan. Enkele duizenden mensen zagen 's avonds dus een spectaculair vuurwerk nabij de molen en op het water van het Boterdiep.

Deze show kostte de eigenaar van de molen, Molenstichting Hunsingo e.o. verder geen cent, het geheel werd gesponsord door particulieren en bedrijven uit de gemeente Bedum. Tijdens het Groninger Molenweekend kon de molen voor het eerst weer draaien, zij het nog zonder zelfzwichtingskleppen. Deze (aluminium) kleppen werden half juni gemonteerd en na enig afstellen schilderwerk kon de molen eind juni voor het eerst weer sinds lange

De Krimstermolen zoals ze er dit voorjaar bij stond. foto: H. Wolthuis.

tijd malen met een compleet gevlucht. Als 2^e molenaar is nu Jack Korf aangesteld om Hans te assisteren. Jack was ook vrijwilliger op *Het Witte Lam* te Zuidwolde, maar deze molen kan vanwege de zeer slechte toestand van het gevlucht niet meer draaien. Ook mede door de publiciteit rond het vuurwerk heeft het bestuur van de molenstichting besloten om de molen alsnog officieel in gebruik te nemen en wel op vrijdag 4 september. 's Middags zal burgemeester Everts van de gemeente Bedum de molen weer in gebruik stellen door de vang te lichten. Ho-

pelijk kunnen we dan eerst weer 25 jaar vooruit tot een volgende restauratie.

Adam (28), Delfzijl

Na een grondige opknap- en schoonmaakbeurt draait molen *Adam* weer twee keer per week, namelijk op de woensdag- en zaterdagmiddag. Er werden 4 nieuwe zeilen aangeschaft en de stelling en het achterkeuvelens werden door het

bouwbedrijf Jellema uit Birdaard vernieuwd. Tevens werden alle door houtrot aangetaste delen van het wiekenkruis vervangen. Het nut van een betrouwbare stelling bleek vooral tijdens Delfsail (3 t/m 8 juli) toen er veel bezoekers, o.a. bemanningsleden van de windjammers, een kijkje kwamen nemen. In het voorjaar heeft het B-team uit Bellingwolde de molen onder handen genomen in verband

met de bestrijding van houtworm en de bonte knaagkever. Vanaf 5 september a.s. is de expositieruimte onderin de molen weer in gebruik door kunstenaars, te beginnen met fotografie.

Openingstijden:

- woensdag t/m vrijdag van 14.30 - 17.00 uur
- zaterdag en zondag van 14.00 - 17.00 uur.

Informatie te verkrijgen bij vrijwillig molenaar A. Schaafsma.

De Joeswert in 1994.

foto: D.J. Tinga, collectie Stichting De Groninger Molen

Joeswert (35), Feerwerd

Naast het normale onderhoud, wordt momenteel extra aandacht besteed aan het wiekenkruis. Er worden onder meer heklatten vervangen en loopplaten en kleppen hersteld. Ook zal een lange schoor vervangen worden.

De Meeuw (36), Garnwerd

Er is een nieuwe bliksembeveiliging aangebracht. Molenaar Oosterhoff heeft twee stel stellingdeuren en ramen gemaakt en geplaatst. Het wiekenkruis wordt nagekeken, kluften, heklatten en windborden worden waar nodig vervangen.

De Eendracht (42), Sebaldeburen

De schade aan het gaande werk zoals vermeld in nummer 1 van dit jaar in 'de Nieuwe Zelfzwichter' is hersteld. Het gemaal aan de Woldweg moest worden vergroot en kwam tijdelijk buiten gebruik door de afdamming die hier voor nodig was. Door de aannemer werd ter plaatse van de molen een noodgemaal geïnstalleerd. De capaciteit van dit noodgemaal was beperkt en zou bij overvloedige regenval niet toereikend zijn. Het waterschap wilde graag dat de molen dan bij zou springen. De heer Berends heeft daar gaarne zijn medewerking aan verleend. Zelfs was hij bereid de tijdelijke bemaling geheel voor zijn rekening te nemen. Het waterschap heeft echter de verplichting in een elektrische bemaling

te voorzien. De Eendracht heeft zich op een ouderwetse manier waargemaakt.

De Witte Molen (49), Glimmen
Dankzij een motorstoring in het gemaal werd *De Witte Molen* te Glimmen meer dan een halve maand lang ingezet om de polder droog te houden. Het verzoek aan de vrijwillig molenaars om zoveel mogelijk te draaien was niet aan dovemansoren gericht. Een molenaarsdroom kwam uit. De storing in het gemaal was nogal complex. Een 25 jaar geleden te België gemaakte vloeistofkoppeling tussen motor en vijzel had het begeven. Vervanging was niet zomaar voor handen. Tot overmaat van ramp en geluk voor de molenaars ging een op 24 juli geplaatst noodgemaal, na één dag draaien ook nog eens stuk. Begin augustus werden de problemen opgelost en had de molen zijn diensten bewezen.

Poldermolen Kloostermolen (68), Garrelsw eer
De poldermolen *Kloostermolen* te Garrelsw eer wordt momenteel ge-

conserveerd. De eigenaar van de molen, de molenstichting Fivelingo, wacht op betere tijden voor deze molen.

Het bos aan de west- en zuidzijde van de molen is weer herplant met robinabomen. De molen wordt zodanig geconserveerd dat deze de eerste tien jaar weer vooruit kan. Daarna wordt de situatie nog eens opnieuw overwogen. Intussen wordt wel getracht een betere toegangsweg naar de molen te realiseren.

Molen De Dellen (95), Nieuw Scheemda
Aan molen *De Dellen* zijn de kleppen vervangen door aluminium kleppen.

Molen Berg (130), Winschoten
Molenmakersbedrijf Molema heeft aan deze molen diverse werkzaamheden verricht, o.a. is de stelling gedeeltelijk vernieuwd, zijn er nieuwe schoren + hekwerk en 2 nieuwe buitensluitingen aangebracht.

De Vriendschap (134), Winsum
Er zijn herstellingen aan het wiekenkruis uitgevoerd. Onder meer zijn hekstocken en windborden vervan-

gen. De lier is gerepareerd. Het staartwerk wordt schoongemaakt en geschilderd.

De Ster (135), Winsum
De molen staat klaar voor heringebruikname op 26 september 1998.

De Veer, Penningsveer
Weliswaar geen Groninger Molen, maar wel vijf jaar lang, van 1992 tot 1997 bemalen door onze Groninger molenvriend Harry van Hoorn. Op 3 mei, 's nachts om 2 uur ging de molen in vlammen op. Vijf jaar werk en enthousiasme ging verloren. In die tijd had Harry het interieur bijna geheel opgeknapt. In 1994 bracht hij de oude interieurkleuren van 1874 weer terug. Harry van Hoorn was trots op de in 1701 gebouwde poldermolen, maar zijn relatie met de eigenaar, een recreatieschap, was niet zo goed. Bomen rukten op en molenbelang was vaak geen recreatiebelang. Het schap is nu van zijn molen verlost. We hopen dat iedere vrijwillig molenaar dit lot bespaard mag blijven.

Molenliedje

51. MOLENTJE.

Hei molentje, molentje Hoog-in-den-Wind,
wat sta je weer dapper te draaien.
Je doet, of je 't uiterst noodzakelijk vindt,
het licht van den zomer te maaien.

Je kijkt naar de zon en je denkt: „Wat een schat,
„wat een schat, — laat ik daadlijk beginnen!” —
De zon is van goud, maar het licht is te glad:
je haalt er geen hallem van binnen.

De wieken bewegen
en vliegen, en vegen
hun schaduwen tegen den grond, —
de steenen die steunen
en draaien en dreunen
en komen al-kreunende rond.

Maal verder, maal verder, maal stevig en straf,
je werken blijft toch onbegonnen.
Het licht van den zomer, dat maai je niet af,
het licht van de zomersche zonne.

(Uit: Tochten W. VERSLUYS, Amsterdam).

JAN PRINS.

Tonnis E. Musschenga uit Mensigeweer stuitte, zo bericht hij de redactie van dit blad, onlangs op enkele molenliedjes die hij aantrof in schoolboekjes van rond 1900. De schrijver van het versje dat door de redactie werd uitgekozen (helaas kon niet alles worden geplaatst) gaat niet zozeer over wat de molen wel maalt, maar juist over wat de molen nooit kan malen...

Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst

Vrijdag, 10 juli 1998. De laatste schooldag voor de kinderen van de basisschool in Garmerwolde. Er was voor hen een knapzakroute uitgezet met o.a. een bezoek aan onze Noordermolen in Noorddijk. Om 11 uur zagen we ze met de knapzak op de rug in groepjes aan komen lopen over het nieuwe Boer Goensepad en over het Laagholtje (voorheen Hoogholtje). Volgens meester Groenhagen was de hele school (ongeveer 70 kinderen) aanwezig.

De weergoden waren ons goedgezind die dag, want de ZON scheen terwijl de dag ervoor een lange plensdag was, zodat een van de begeleidsters zich het vuur uit de sloffen had gesjouwd om regenkleding te verzamelen. Maar ge-

lukkig was de zon de hele dag aanwezig, dus konden de kinderen naar hartelust spelen. In de grote boom klimmen, met steentjes achter een bal mikken, die in het water was geraakt en kijken naar alles wat groeit en bloeit in het Maar. Zonder computer kan de jeugd zich dus nog prima vermaken!

In de middagpauze lekker smikkelen bij het picknickplaatsje in de vrije natuur. Heerlijk toch! Ondertussen ging er steeds een groepje van zes of zeven kinderen met een leider of leidster de molen in, waar molenaar Ties Kalk en dochter Magda hen alles haarfijn vertelden over de werking van de molen. Jammer genoeg kon de molen niet draaien, omdat er geen wind was.

Om ongeveer twee uur ging het over de dijk terug naar school en het was best een eind lopen! Bedankt leerkrachten, leiders, leidsters en kinderen, voor jullie aandacht voor de molen. Wie weet zijn er onder jullie nog toekomstige molenaars! Natuurlijk zijn jullie altijd welkom, wanneer de molen draait en de blauwe wimpel uithangt.

Magda en Ties Kalk omringt door een groepje leerlingen van de basisschool te Garmerwolde.
foto: Fam. Kalk

Het aantrekkelijke van molens

Wat is het aantrekkelijke, het mooie van een molen in het landschap, een dorp of een stad? U als molenaar of molenliefhebber hoeft ik dat niet te vragen. Mensen in hun algemeenheid worden lyrisch als ze ergens een molen zien staan en zeker als zo'n molen dan ook nog draait.

Heeft het iets met nostalgie te maken of heeft het een andere achtergrond? Vaak heb ik hierover nagedacht en ik denk er eindelijk een verklaring voor te hebben gevonden. Misschien zijn er lezers onder u die er een andere mening over hebben. Het zou interessant zijn om die ook te vernemen.

Ik ben tot de conclusie gekomen dat niet alléén molens, maar ook kerken met hoge torens, watertorens en voorzover ze er nog zijn, fabrieks-schoorstenen tot dezelfde categorie blikvangers behoren. Het zijn allemaal hoge, vooral slanke bouwwerken die door hun constructie en bouwvorm tot de verbeelding spreken. Bovendien zijn ze verstrooid waar te nemen in het landschap of in de bebouwde kom. En juist dit laatste aspect, in combinatie met hun slanke verschijningsvorm geeft ons enerzijds een richtingsgevoel, een oriëntatie in de verte en anderzijds binnen de bebouwde omgeving een herkenningspunt, een duidelijk beeld, waar we zo op aan kunnen lopen.

Zo'n herkenningspunt ontbreekt in bijna alle nieuwbouwwijken van de laatste 50 jaar. Aan molens, watertorens en schoorstenen was geen behoefte meer. Nieuwe kerken werden sporadisch gebouwd en dan nog vaak zonder de markante toren waardoor het onderscheid tussen een school,

buurthuis of een kerk zich nog maar nauwelijks manifesteert. Alle nieuwbouwwijken in het land gingen op elkaar lijken. Vaak werd ook nog een onduidelijke verkeersstructuur toegepast, waardoor je als vreemdeling gauw de kluts kwijt raakte.

Zou dát niet maken dat we allen zo gecharmeerd zijn van onze oude hoge slanke bouwwerken, onze bakens in het land? Daarenboven heeft een molen nog een extra aspect, zeker als die ook nog regelmatig draait. Het is geen statisch bouwwerk, er zit leven in, iets fascinerends, iets dynamisch.

Reclame makers en filmers weten dat maar al te goed en maken dan ook dankbaar gebruik van molens. In diverse reclameafbeeldingen werd en wordt op de achtergrond een molen vertoond. Ook bij sportevenementen als de Elfstedentocht wordt de molen veelvuldig in beeld gebracht. Hoe buitenlanders, met name Amerikanen en Japanners op onze molens reageren weten we allen. Ze zijn er zo door gefascineerd dat ze binnen hun landsgrenzen Hollandse molens hebben laten bouwen.

Gelukkig zijn onze kleine duizend resterende molens als bouwwerk redelijk beschermd. Helaas

WERKMAN B.V. Postbus 2 9982 ZG Uithuizermeeden

LAND JUWEEL

AARDAPPELEN

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon (0570) 61 23 53

DE MOLEN IN DE VREUGD?

Wij hebben
een grote collectie
geboortecadeaus, zoals:

*kindercouverts,
rammelaars,
spaarpotten,
servetbanden,
papelepels en
geboortebekers
in zilver en pleet.*

GRAVEREN IS GRATIS!

JUWELIER **REPKO**

Herestraat 4
Groningen
tel. (050) 312 91 31

BAKKER *de Rappe Schoenlapper*

Fa. DOORNBOS

A-Kerkhof 33 - 9712 BC Groningen
Telefoon : (050) 312 08 07

DE KAMERSPECIALIST

**HUUR
VERHUUR
ADVIEZEN
BEMIDDELING**

Beheer van Huizen, Kantoren
en Bedrijfspanen.
Gespecialiseerd in Kamerverhuur.

Eendrachtskade N.Z. 25
9718 BB Groningen
☎ (050) 313 34 16
Geopend : 10-12 en 13-17.30 uur

JAN VOS

Rietdekkersbedrijf

**Al meer dan 25 jaar
vakmanschap**

⌘ Boerderijen
⌘ Villa's
⌘ Recreatiebungalows
⌘ Tevens golfplaatbedekking

⌘ **Molens**
⌘ Bungalows

Ook voor reparatie en onderhoud

tel. (050) 406 20 39

Oude Boerenweg 11 - Glimmen

Café-restaurant 't Schathoes Menkemaborg

MENKEMAWEG 4 - 9981 CV UITHUIZEN - TELEFOON (0595) 43 18 58

NET EVEN BETER

Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

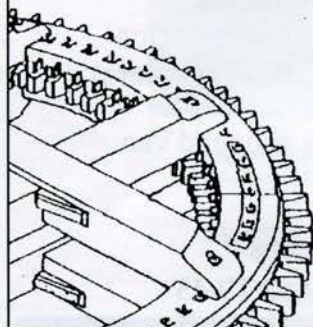

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60

telefax (0597) 59 11 76

mobiel 06 53 22 48 91

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

woe. t/m vrij. 14.00-17.00 uur

zat. 10.00-12.00 en 14.00-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot

Telefoon (0598) 39 49 53

Rabobank

De kracht van teamwork

De Rabobank is een bank met een idee. Het idee heet 'samenwerken'. Met wortels in de plaatselijke samenleving heeft de Rabobank als geen ander een lange traditie van samenwerken en bouwen aan relaties.

Van jong tot oud. Dat is meer dan een belofte. Het is onze mentaliteit. Met onze kennis en onze contacten kunnen we op financieel gebied elke vraag voor u oplossen. Wat u ook wilt aanpakken, we helpen u een handje. Met producten, diensten en handige adviezen. Dat is onze kracht: de kracht van teamwork.

Met de Rabobank sta je er niet alleen voor.

OVERAL GEZIEN!

Jonker Veendam is specialist in transport.
Over de weg, per rail en over zee.
Bel voor meer informatie (0598) 65 79 11

 JONKER Veendam

Naar windmolen

Joerwert

te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenproducten
(ook voor zelfbakkers/sters)

Dinsdag t/m zaterdag geopend van
13.30 - 17.30 uur.

Molenaar Rolf Wassens

 (0594) 62 15 45 / 62 19 45

Groeten uit Spijk (Gron.)

De molen te Spijk zoals deze in de jaren zestig met de
- overigens nauwelijks veranderde - omringende bebouwing
harmonieerde.

foto: Collectie W.O. Bakker

mankeert er aan de molenbiotoop, dat wil zeggen aan bescherming van vrije windvang en zicht op de molen nogal het één en ander. Maar al te vaak wordt toegestaan dat hoge gebouwen zoals flats en percelen met hoog opgaande bomen dicht bij molens worden gerealiseerd. Niet alleen de windvang wordt beperkt, maar tevens het zicht. De inspanning van de Hollandsche Molen om alle gemeenten in Nederland van richtlijnen voor een goede molenbiotoop te voorzien leidt hier en daar tot een succesje.

Alleen wettelijke bepalingen zouden de garantie kunnen geven dat zichtbescherming van kerktorens en molens en vrije windvang voor laatstgenoemde, te allen tijde gewaarborgd kunnen worden.

Echter alvorens mijn gedachten gemeengoed geworden zijn zullen er, naar ik vrees, in ons land met ongebreidelde expansiedrift al veel goede biotopen verloren zijn gegaan.

We zullen ons ermee tevreden moeten stellen dat kerken en molens als monument ter plekke

beschermd zijn. Hun functie als oriëntatie- en herkenningspunt kan dan verloren gaan hetgeen betekent dat de vervlakking en eentonigheid van ons landschap steeds groter worden. Een wat sobere overpeinzing?

Misschien wel, maar ik hoop dat alle lezers van dit artikel met nog meer aandacht en waardering naar onze molens en andere monumenten kijken en actie ondernemen als er weer een aanslag op hun voortbestaan wordt gepleegd.

Bakens in het landschap

Winnaar van de fotowedstrijd 'Bakens in het landschap', eerder dit jaar uitgeschreven door de Stichting Oude Groninger Kerken werd de heer P. van der Wal met een foto van, nee, niet van een kerk, maar van een molen zoals u ziet. Of nee, een foto van maar liefst drie molens: de Goliath die hier wordt geflankeerd door twee windmolens. Het drietal vormt een pittoresk silhouet tegen het licht van de ondergaande zon.

Gildenieuws

Aanmelding Voorjaarsexamen 1999

De molenaars in opleiding, die in het voorjaar (mei) 1999 het examen voor het getuigschrift Vrijwillig Molenaar van de Vereniging De Hollandsche Molen willen afleggen, dienen zich voor 1 december a.s. op te geven bij de secretaris van de afdeling Groningen van het Gilde, B. Oomkens, Nassaustraat 65, 9675 EN Winschoten.

Zij behoren het complete maalboekje, met ingevuld geel schutblad en voorzien van de verklaring van hun instructeur, dan in te zenden. Om aan het examen te kunnen deelnemen moet een kandidaat op 1 december 1998:

- tenminste 18 jaar zijn;
- tenminste één jaar lid van het Gilde zijn;
- tenminste 150 praktijkuren in het maalboekje hebben, verdeeld over de 4 seizoenen.

Aan de hand van de aanmeldingen zal het afdelingsbestuur bekijken waar en op welke dagen het toelatingsexamen zal worden gehouden.

B. Oomkens

De deelnemers aan het voorjaarsexamen van 1997 en instructeur D.J. Tinga.
foto: L. Bakker

Agenda

Oktober 1998 - Februari 1999

- Tentoonstelling over molens in het Waterschapshuis, Westersingel 66 te Appingedam op werkdagen van 9.00 uur tot 16.30 uur.

26 november 1998

- Najaarsvergadering vereniging Vrienden van de Groninger Molens in 'De Klinker', Meester D.U. Stikkerlaan 41 te Winschoten, aanvang 20.00 uur.

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

- **25-jarig bestaan van de Vereniging**

Dit jaar viert de *Vereniging Vrienden van de Groninger Molens* haar 25-jarig bestaan. Tijdens de najaarsvergadering op donderdag 26 november 1998 in 'De Klinker', Meester D.U. Stikkerlaan 41 te Winschoten zullen we hier aandacht aan besteden. In 1993 is in de Zelfzwichter uitgebreid aandacht geweest voor de historie van de vereniging.

De afgelopen vijf jaar zijn er nogal wat veranderingen geweest binnen de vereniging. De Zelfzwichter is gewijzigd in De *Nieuwe Zelfzwichter* als orgaan voor de provinciale molenorganisaties. Dit geeft de samenwerking aan tussen de vereniging, de stichting De Groninger Molen en de afdeling Groningen van het Gilde van Vrijwillige Molenaars. Samenwerking is belangrijk om meer voor de molens te kunnen doen. Er zijn ook nog diverse plannen om samen uit te voeren. De plannen van de vereniging zijn vermeld in het jaarplan dat in het vorige nummer van het blad is afgedrukt. De belangrijkste plannen waar momenteel aan wordt gewerkt zijn:

- **Molenmuseum in de Olle Widde in Ten Post**

In de molenromp van de *Olle Widde* in Ten Post wordt een museum ingericht. Er is al veel gebeurd aan het muurwerk en de vloeren, maar het is nog niet af. Er is nog veel hulp van vrijwilligers nodig om hiermee behulpzaam te zijn. Als er nog leden of andere vrijwilligers zijn die hier tijd in willen steken, dan graag even bellen met de heer Rubingh, tel. 050-30225533. Veelal wordt er op donderdagmiddag aan de molen gewerkt.

- **Molenarchief in Appingedam**

Het molenarchief in het Waterschapshuis, Westersingel 66 te Appingedam willen we nog graag verder uitbreiden. Van vele verdwenen molens zijn nog geen gegevens aanwezig. Er moet nog veel materiaal worden verwerkt, geregistreerd en opgeborgen over alle soorten windmolens en wat er in de directe omgeving daar-

van heeft gestaan, zoals schuren, molenaarswoningen en sarrieshutten. In vele archieven zijn nog gegevens over molens te vinden, waarvan we graag kopieën willen hebben. Ook willen we verzamelaars die hun verzameling niet langer kunnen beheren een mogelijkheid bieden om die in het molenarchief onder te brengen. Elke dinsdag werken de heren Vos en Venema aan het archief. Onlangs hebben ze hulp gekregen van de heer Van Giezen die hen gaat helpen om archiefmateriaal op te bergen. Meer hulp is echter gewenst voor allerlei voorkomende werkzaamheden.

Indien u op dinsdag tijd heeft graag een telefoontje naar het molenarchief 0596-654261, de heer Vos 0597-432944 of de heer Venema 0598-451556.

- **Tentoonstelling over molens in Appingedam**

De vereniging Vrienden van de Groninger Molens viert dit jaar haar 25-jarig bestaan. Vanwege dit jubileum is er in het waterschapshuis van het waterschap Eemzijlvest, Westersingel 66 te Appingedam tot het eind van 1998 een fototentoonstelling over molens ingericht. De tentoonstelling is samengesteld uit materiaal uit het molenarchief in het waterschapshuis, bestaande uit foto's over huidige en verdwenen polder-, koren- en industriemolens. Voorts zijn alle 45 molenrestanten, 5 windmotoren, diverse molenaarswoningen en enkele sarrieshutten in onze provincie opgenomen in de tentoonstelling. Een aantal foto's is erg bijzonder door de speciale effecten die zijn toegepast bij de vervaardiging. Het zijn soms echte kunststukjes geworden.

De tentoonstelling is geopend op werkdagen van 9.00 uur tot 16.30 uur.

Verstild Verleden (26)

Oliemolens speelden aan het eind van de vorige eeuw een belangrijke rol in het dagelijkse leven. Honderden lijnkoeken werden geslagen en verscheept naar de boer. Lijnolie was schier onmisbaar. Huisschilders en wagen- en stelmakers konden niet zonder. De plaatselijke huisdokter fabriceerde met de olie allerlei wondermiddeltjes. Kortom, afzet genoeg.

Transport van en naar de molens ging veelal per water. Zo ook te Leek. Het dorp kende zelfs twee oliemolens, namelijk de in 1850 gebouwde *De Twee Gebroeders* en de iets oudere, in 1816 gebouwde *De Eendracht*.

De Eendracht was een achtkante bovenkruier en

geheel met hout bekleed. Van 1864 tot 1901 was J.P. Santeé eigenaar van deze molen. In 1880 werd overgeschakeld op stoom. Toch bleef de molen tot 1903 intact. In dat jaar werd de gehele olieslagerij onttakeld. Het achtkant van de molen verhuisde naar De Belte, ambt Hardenberg. In 1927 ging de molen aldaar door brand verloren. Het nog resterende onderstuk te Leek werd in 1917 gesloopt. De tweede oliemolen, in die tijd ook eigendom van J.P. Santeé, was in 1902 omgebouwd tot koren- en pelmolen. In 1932 werd ook deze molen onttakeld. Wat bleef waren de foto's. Slechts weinigen zullen zich de draaiende wieken van deze molens kunnen herinneren.

Molen De Eendracht toonde eind vorige eeuw nog trots haar macht.

foto: Collectie W.O. Bakker

Doorstaan

Een merkwaardige titel voor een molenverhaal. Maar als u de klemtoon juist legt dan karakteriseert deze titel de geschiedenis van de molen Windlust. Veel is er met hem gebeurd, maar hij heeft het doorstaan. De Windlust die ik bedoel - er zijn meer molens met deze naam - is gelegen in het hart van het dorp Overschild dat geklemd ligt tussen het Eemskanaal en het Schildmeer. Deze molen ligt niet alleen in het hart van het dorp maar ook in het hart van de bewoners. Maar daarover later meer.

Bouw

Het bewogen bestaan van de *Windlust* is begonnen in 1859 toen molenbouwer J.F. Dreise uit Woltersum de opdracht kreeg deze molen te bouwen. In feite was het een verplaatsing van een bestaande molen. De overlevering zegt dat het oorspronkelijk een poldermolen uit de omgeving van Steendam of Tjuchem geweest moet zijn. Men kon zich zelfs herinneren dat de onderdelen over het water vervoerd zijn. Dat alle balken niet op dezelfde plaats teruggekomen zijn kan men nu nog zien aan de vele niet gebruikte inkepingen en uitsparingen in de diverse balken.

De molen die in Overschild herbouwd werd, was een grondzeiler met een vlucht van 17,6 meter. De bovenas en roeden waren nog van hout gemaakt.

Bedrijfsvoering

De molen was voorzien van een koren- en pelinrichting. Verder is er rogge gebroken voor bereiding van roggebrood, haver geplet tot paardenvoer, zijn er lijnzaadkoeken gebroken en gemalen tot veevoer en speciaal in de oorlogstijd zijn er lijn- en

koolzaad geplet. De molenaar had tevens een bakkerij, een grutterswinkel en een veehouderij aan huis. In de loop der tijd is de laatste beroeps-molenaar overgegaan van veevoederproductie naar veevoederhandel. In 1966 is de veevoerafdeling verkocht waardoor de molen zijn bedrijfsmatige functie verloor. Na een arbeidzaam leven van 107 jaar werd de toen zeer vermoeide molen in 1966 overgedragen aan de Slochter Molenstichting. Door deze geste van de molenaar is de molen van de ondergang gered.

Brand en verbouwing

Tijdens kerst 1903 is het molenaarshuis door brandstichting, tegelijk met de plaatselijke kroeg, afgebrand. De molen is toen op het nippertje ontsnapt aan zijn ondergang. Jaren later heeft een molenaarsknecht op zijn sterfbed opgebiecht dat hij uit wraak deze branden gesticht had.

Omdat het dorp Overschild begon te groeien is in 1914 vanwege de biotoop (toen ook al) de molen verhoogd tot een stellingmolen. Vermoedelijk is bij deze verbouwing de pelinrichting verdwenen. Ook nu werden er gebruikte bouwmaterialen toegepast afkomstig van de 'Arnhemseborg' te Foxhol. Aan de blauw geschilderde balken onder de eerste zolder is dit nog te herkennen.

De wieken werden voorzien van zelfzwichting. Bedenk wel dat de molen voorzien was van houten roeden en bovenas. De bovenas heeft het volgehouden tot 1936 en de roeden zijn respectievelijk in 1947 en 1948 gebroken. Zoals gebruikelijk werd de as door een gietijzeren exemplaar en de roeden door stalen exemplaren vervangen. Jammer dat de combinatie hout en zelfzwichting verdwenen is. Het zou een unicum geweest zijn.

Stormen

Als ik van deze molen de lichte houten constructie bekijk die onbekend oud en behoorlijk aangetast is

De molen *Windlust*, hier fier geportretteerd in 1994, heeft aardig wat stormen doorstaan.
foto: D.J. Tinga, collectie Stichting De Groninger Molen

en extra belast wordt door de later aangebrachte zelfzwichting, dan denk ik wel eens: 'dapper dat je alle stormen doorstaat!'. Want ook deze molen heeft heel wat stormen moeten doorstaan.

Een daarvan was de nachtelijke storm van 17 maart 1947, bij sommige mensen nog in het geheugen gegrift. De storm gaf het wiekenkruis zoveel torsie dat de onderste houten wiek, die door de roeketting geborgd was, afbrak. Met veel lawaai ging het nu vrije wiekenkruis door de vang heen aan de haal. Doordat vader en zoon molenaar zonder te aarzelen tijdens dit tumult de wieken uit de wind kruiden, is erger voorkomen.

Ook de beroemde windhoos Charlie die op 25 augustus 1986 een spoor van vernielingen door de provincie trok (bekend van de lezingen van Wigbold Wierenga), heeft de molen aangedaan, net op het moment dat er met een leuk windje gemalen werd. Een plotseling lawaai, wegvallen van de wind en daarna het terugdraaien van de wieken waren de gevolgen. In die situatie wieckleppen openen en

vangen was onmogelijk. Ook hier bracht kruien uitweg.

Zelfzwichting

Ingegeven door geldgebrek zijn, tijdens de restauratie in 1967, de roeden voorzien van oudhollandse ophekkings. In 1979 is één roede weer voorzien van zelfzwichting. De andere roede was zo slecht van kwaliteit dat deze verwijderd moest worden. Met financiële hulp van provincie, Rabo-bank en de plaatselijke bevolking die hun molen met één roede toch echt geen gezicht vonden, is een jaar later de molen weer compleet gemaakt.

Of het herplaatsen van de zelfzwichting, gezien de sterkte van deze molen, een wijs besluit was, betwijfel ik. Ik weet het, zo'n bewering in dit blad is gelijk vloeken in de kerk.

Restauratieplan 2000

Zoals gemeld is in 1967 een restauratie uitgevoerd. Laten we zeggen dat door voortschrijdend inzicht

nu een en ander anders aangepakt zou worden. Eén van de ergste dingen was mijns inziens het om duistere redenen verwijderen van het onterfement. Ondanks zo goed mogelijk onderhoud blijven de naweeën merkbaar en geeft de *Windlust* nog steeds geen vitale indruk.

Voor het jaar 2000 is een restauratie-subsidie toegekend. Om dit zo goed mogelijk voor te bereiden zijn alle onderdelen stuk voor stuk geïnventariseerd, beoordeeld, beschreven en eventueel voorzien van een advies voor reparatie. Een punt van extra zorg blijkt de geringe stevigheid van het molenkarkas. De molen is aan het verzakken. Het boventafelement ligt dusdanig scheef dat de wieken op sommige plaatsen de balie raken. Slechte verbindingen en vermolmd en gebroken balken zijn hier debet aan. Speciaal de vier legeringsbalken onder het maalkoppel vragen de aandacht. Ze zijn gebroken en de vloer is nu al ongeveer 10 cm gezakt. Het geheel wordt met een steuntje hier en een balkje daar bij elkaar gehouden. Beslist geen monument-

waardig gezicht. De enig deugdelijke restauratie is vervanging. Dit is echter geen kleinigheid.

Dorpsbelangenvereniging Overschild

Omdat de subsidie van het restauratieplan in het jaar 2000 niet alle restauraties dekt en omdat de Slochter Molenstichting nog vijf andere molens moet onderhouden, ben ik met haar toestemming een schoolactie begonnen. De inzet was 'vervanging vier legeringsbalken'. Ondanks dat ik glim van blijdschap vanwege het behaalde resultaat is het nog niet voldoende.

Zoals ik in het begin meldde hebben de dorpsbewoners de molen in hun hart gesloten. Ook zij erkennen dat het hoogst noodzakelijk is dat er wat gebeu-

ren moet. Te meer daar ik tijdens een bezoek van de secretaris van de Dorpsbelangenvereniging met één been door de ernstig verrotte stelling zakte. Ook nu weer steken zij de helpende hand toe door een geldinzamelingsactie te starten bij zowel de plaatselijke bevolking als het bedrijfsleven. Het resultaat is om stil van te worden.

Het lijkt er nu op dat er voldoende financiële dekking komt om aan de slag te gaan. Om te voorkomen dat er echt iets misgaat met de molen, bijvoorbeeld met de stelling, is versneld uitvoeren van het restauratieplan 2000 noodzakelijk. Mede door mijn schoolactie maar vooral door de aangeboden steun van de Dorpsbelangenvereniging is dit mogelijk. Mijn hoop is dat in 1998 alle voorbereidingen uitgevoerd worden zodat eind 1998 of begin 1999 de werkzaamheden kunnen beginnen.

Wens

Een molen die zo gekoesterd wordt door de omwonenden, daar moet toch iets bijzonders mee zijn en verdient daarom die extra steun die hij nodig heeft van een ieder die molenbelangen behartigt. ✂

Vrijwillig molenaar
Marius Biesheuvel

Vraag en aanbod

Gezocht

Het boek 'Niedersächsische Mühlengeschichte' van Wilhelm Kleeberg, uitgave 1964, Hermann Bosmann, Detmold.
Harmannus Noot
Gagelweg 3
9753 JZ Haren

Gevraagd

Molenkaarten van de provincies Groningen, Friesland en Drenthe, eventueel te ruilen tegen België, Noord-Brabant en Limburg.
Jac. van den Bogaart
Pelmolenstraat 23
4811 LR Breda

Aangeboden

Oude bascules (opknappers) en oud landbouwgereedschap voor plaatsing in molens. Alleen schriftelijke reacties aan:
H.A. Hachmer
Mezenlaan 43
9663 CM Nieuwe Pekela

Over een molenverzameling

1 We beginnen onze boek-besprekingen ditmaal met een Belgische uitgave: John Verpaalen's 'Molens van het Hoppeland'. Dit mooi verzorgde boek beschrijft de molens uit het West-Vlaamse hopteeltgebied. Deze teelt is in de laatste decennia dramatisch teruggelopen

en hetzelfde kan worden gezegd van de 50 windmolens uit dit gebied. Bij het uitbreken van de tweede wereldoorlog stond er geen enkele meer op z'n oorspronkelijke plaats. Verwonderlijk is het dat toch nog zoveel fraaie foto's in dit boek konden worden geplaatst! De histo-

Standaardmolen *Mooie Molen* te Roesbrugge in West-Vlaanderen, oorspronkelijk gebouwd in 1788 te Leisele en in 1935 ten bate van de aandrijving van de maalderij op een fabriekspand geplaatst. Daar dreef de molen twee koppel maalstenen aan, een haverpletter, een buil en een lift. Na jarenlange stilstand werd de molen in 1966 gesloopt.

foto: W.O. Bakker, 1953, collectie C.E. van der Horst

rie van deze standaardmolens (wat is dit toch een mooi molen-type) wordt uiterst boeiend door John Verpaalen beschreven. Het is heerlijk om te lezen, maar het boek behoudt ook z'n waarde als naslagwerk. Zeer aanbevolen voor de molenliefhebber die verder kijkt dan ons eigen land. Zie ook de foto linksonder.

Koksijde 1997 ISBN 90-5508-036-5 -

Afm. 180x253 mm.

Harde geplastificeerde omslag.

Prijs f 49,75.

2 Terug weer naar eigen land. Daar verscheen een boekje over de beltkorenmolens te Geesteren bij Tubbergen (O.). Titel: 'De Grote Geesterse Molen', een uitgave ter gelegenheid van de heropening van de molen op 23 augustus 1997. Aardig in deze uitgave is het verhaal van de vrijwillige molenaars de heren Jansen en Ruiter. Wat hebben zij veel moeten zwoegen om deze molens weer maalvaardig te krijgen! Het hoofdstuk over de verdwenen wind-, water- en mechanisch aangedreven molens vinden wij warrig en on-samenhangend. De prijs van dit boekje vinden wij dan ook aan de hoge kant. 64 pagina's, afm. 149x210 mm., zw/w geïllustreerd. Prijs f 21,- Verkrijgbaar door overmaking van dit bedrag op bankrekeningnummer 12 71 10 836 t.n.v. de Secr. van de Stichting de Grote Geesterse Molen te Geesteren o.v.v. 'boekje Geesterse Molen'.

3 'De Toekomst van een verleden, levende molens in de Provincie Antwerpen' onder redactie van Frans Brouwers. Antwerpen 1997 - afm. 15x21 cm. Fleurige brochure van 32 pagina's met een bondig overzicht, plus kleurenfoto, van alle nog bestaande molens in deze provincie, t.w. 1 rosmolen, 12 watermolens en 33 windmolens. Leuk voor verzamelaars!

Verkrijgbaar bij Levende Molens, Abdijstraat 75, 9400 Ninove (B).

Prijs f 5,50.

De Oostmolen aan de Schelluinsevlief. Open buitenscheprad en verbusseld gevluht.
foto: Collectie C.E. van der Horst

4 Een goed verzorgd boekje verscheen onlangs in Zuid-Holland, in een oplage van 2.500 exemplaren: 'Eendragtspolder van molens naar machines' door Ir. L. van Houdt. Uitgegeven door het hoogheemraadschap van Schieland. Het rijk in kleur geïllustreerde boekje bevat 84 pagina's (afm. 174x250 mm). De geschiedenis van de Eendragtspolder onder de rook van Rotterdam is nauw verweven met de Tweemanspolder en de Zuidplaspolder en beslaat een periode van 237 jaar! In 1927 werd de windbemaling vaarwel gezegd, een elektrisch gemaal nam het over. Op zijn beurt is dit laatste in 1997 vervangen door een automatisch gemaal. Reden tot een terugblik op de rijke historie van dit gebied. Verkrijgbaar bij de Stichting Oud Zevenhuizen, Postbus 10, 2760 AC Zevenhuizen. Prijs f 112,50 + f 5,- porto.

5 Voor de verzamelaars onder onze lezers die het verder zoeken dan in onze eigen landstreek en met name de grens verleggen naar onze zuiderburen, noteerden wij voor u 'Oud Ruysselede' Nr. 2 - april 1997 welk blad bijna geheel gewijd is aan de 16 molens die eens in deze plaats in West-Vlaanderen hun arbeid verrichtten. 53 pagina's, zw/w

geïllustreerd (zie foto hieronder). Inlichtingen: Heemkring Oud Ruysselede vzw., Sporthal, Lokaal 31, Tielstraat, 8755 Ruiselede. Prijs zo rond de f 10,-.

6 'De poldermolens aan de Schelluinsevlief' - Geschiedenis van de Westmolen en de Oostmolen, de twee wipwatermolens van Polder De Banne van Gorinchem en

Kwakernaat, door A.L. van Tiel, Gorinchem 1998 (zie ook foto hiernaast). Een heel klein boekje in het charmante formaat van 112 x 15 cm. en toch niet minder dan 97 pagina's - zwart-wit uitvoering en geïllustreerd. Een alleraardigste uitgave met veel wetenswaardigheden over de nog bestaande wipmolens ingeklemd tussen verkeerswegen in een van de meest drukbevolkte gebieden van ons land. In hoofdstuk 2 is het volledige bestek opgenomen van de Oostmolen uit 1817. Altijd weer boeiend zijn de verhalen over de belevenissen van de molenaars en de rivaliteit tussen hen onderling. Het kleine boekje wordt verkocht voor een kleine prijs: f 5,- exclusief en f 7,40 inclusief portokosten. Uitgave: Stichting Vrienden van de Gorcumse Molens, Postbus 539, 4200 AM Gorinchem.

Knolmolen te Ruiselede, West-Vlaanderen. Gebouwd in 1840 en tegenwoordig wekelijks door een vrijwilliger in beweging gehouden.
foto: J. Verpaalen, collectie C.E. van der Horst

HET MOLENWINKELTJE

Onderstaande artikelen zijn bij de Vereniging of Stichting op aanvraag verkrijgbaar (zie voor adressen de Colofon). De prijzen gelden afgehaald bij de fam. Dijk, Aduarderdiep 3, 9833 TG DEN HAM (Gn), tel. (050) 403 17 22.

Bij toezending worden verzend- en portokosten in rekening gebracht. Aangezien deze kosten sterk afhankelijk zijn van de bestelde artikelen, worden zij niet hier, maar alleen op de factuur vermeld. De letter-/cijfercode is de bestelcode.

MOLENANSICHTKAARTEN per stuk f 1,00

MA01 (kleur, serie 12 stuks) f 10,00

Den Anel	KoPel De Jonge Hendrik (7)
Finsterwolde	KoPel molen Ganzedijk (38)
Noordhorn	KoPel Fortuna (140)
Paterswoldsemeer	WATER De Helper (39)
Sebaldeburen	WATER De Eendracht (42)
Ten Boer	ZA+KO Bovenrijke (20)
Ter Haar	KoPel Standerdmolen (126)
Uithuizermeeden	WATER Goliath (122)
Veelerveen	KOREN Niemans molen (15)
Vriescheloo	KOREN De Korenbloem (16)
Zuidwolde	WATER Krimpstermolen (9)
Zuurdijk	KoPel De Zwaluw (66)

MA02 (kleur, serie 8 stuks) f 7,50

Garmerwolde	WATER Langelandster M. (21)
Noorddijk	WATER Noordermolen (85)
Noorderhoogebrug	KOREN Wilhelmina (87)
Onderdendam	WATER Zilvermeeuw (10)
Westerwijtwerd	WATER De Palen (77)
Zuidwolde	WATER Koningslaagte (13)
Zuidwolde	WATER Krimstermolen (9)
Zuidwolde	WATER 't Witte Lam (12)

MOLENFOTO'S (kleur, per serie 10 stuks) f 10,00

MF01

Garmerwolde	WATER Langelandster (21)
Garsthuizen	KoPel De Hoop (114)
Kolham	KOREN Enterprise (98)
Leegkerk	WATER De Jonge Held (57)
Slochteren	WATER Fraeylema (109)
Slochteren	WATER GrootePolder (111)
Slochteren	WATER De Ruiten (113)
Wedderbergen	WATER (127)
Wedderveer	ZAAGM Spinnepkop (128)
Westerwijtwerd	KoPel Zeldenrust (75)

MF02

Appingedam	WATER Olingermolen (6)
Vierverlaten	WATER Zuidwendinger (55)
Glimmen	WATER Witte Molen (49)
Klein Wetsinge	KoPel Eureka (1)
Midwolda	WATER Paaltjasker
Onderdendam	WATER Zilvermeeuw (10)
Overschild	KOREN Windlust (22)
Spijk	KoPel Ceres (18)
Westerwijtwerd	WATER De Palen (77)
Zuidwolde	WATER 't Witte Lam (12)

THEELEPELTJES

TH01

Molenaafbeelding in diverse typen op steel f 4,-.

TH02

Verzilverd, met ovale of ronde Delfts blauwe molenaafbeelding f 5,-.

STICKERS

ST01

Met embleem Vereniging Vrienden van de Groninger Molens f 1,-.

ST02

Met afbeelding van een Groninger Molen f 1,-.

MOLENBOUWTEKENINGEN (schaalmodellen)

BT01

Standerdmolen f 10,-.

BT02

Wipmolen f 10,-.

BT03

Stellingmolen f 12,50

BT04

Spinnemolentje f 5,-.

BP01

BORDUURPATRONEN (met diverse molenaafbeeldingen) f 10,-.

LB01

LESBRIEF over molens f 1,-.

MT01

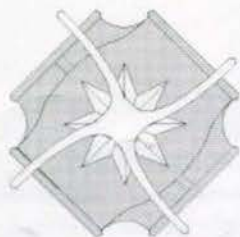
MOLENTEGELTJES f 5,-.

BR01

BROCHURE Zelfzwichter 40 pagina's informatie in gekleurde omslag f 2,50

ZZxx

DE ZELFZWICHTER (verschenen nummers) t/m nr.20 f 2,00, nr.21 - nr.84 f 2,50

VERENIGING VAN VRIENDEN VAN DE
GRONINGER MOLENS

STICHTING DE GRONINGER MOLEN

VRIJWILLIGE
HET GILDE VAN MOLENAARS
Afd. Groningen

